

Україні спостерігається низький рівень проведення авторознавчих експертних досліджень.

Наступне. Не зрозуміло, чому в експертних підрозділах МВС не здійснюються судово-лінгвістичні дослідження. Практика свідчить про те, що міліція нерідко стикається з письмовими погрозами, продиктованими розписками та явками з повинною (при чому людині в неадекватному психофізіологічному стані), передсмертними записками, анонімними листами тощо.

І останнє. Раніше судові експерти читали лекції у судах, прокурорам, адвокатам про можливості того чи іншого виду експертиз, про особливості підготовки матеріалів, призначення цих експертиз та оцінки отриманих результатів. Великий досвід участі у судових засіданнях дозволяє сказати, що на сьогоднішній день спостерігаються непоодинокі випадки незнання та нерозуміння взагалі сутності судово-лінгвістичної експертизи.

Це все можна було б зрозуміти, вважати природним, якщо б у недалекому минулому саме в Україні не були б закладені підвалини судово-лінгвістичної експертизи для всього пострадянського простору.

Бурак М.В.

ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ НЕДОТОРКАНОСТІ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ

Статтею 17 Конституції України передбачено, що захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом [1].

За останній рік в Україні збільшилась злочинність, пов'язана із порушенням державного кордону України.

Незаконне переправлення осіб через державний кордон України посягає на недоторканність державного кордону [2].

Незаконним визнається переправлення осіб через державний кордон України, якщо воно вчинюється без закордонного паспорта, без спеціальної візи чи іншого дозволу компетентних органів України. За ч. 1 ст. 332 КК кваліфікується: а) організація незаконного переправлення осіб через державний кордон України; б) керівництво незаконною переправою осіб через державний кордон України; в) сприяння незаконному переправленню через державний кордон України порадами, вказівками, наданням засобів (коштів, документів, транспорту тощо) або усуненням перешкод [3].

Розслідування кримінального правопорушення про незаконне переправлення осіб через державний кордон або використання завідомо підроблених документів при перетинанні державного кордону може бути почато тільки у випадках, коли є достатньо даних, що вказують на ознаки

злочину, які повинні бути належним чином виявлені та закріплені. Тому підвищення ефективності боротьби зі злочинністю передбачає використання сучасних досягнень різних галузей науки і техніки.

Із набранням чинності КПК України та змінами у зв'язку з цим концепції розслідування злочинів, відповідно ї змінились складові криміналістичного забезпечення суб'єктів розслідування. Органи охорони державного кордону, діючи до 19 листопада 2012 року як органи дізнання, були наділені значними повноваженнями з розслідування порушень державного кордону, а на теперішній час – лише виконання доручень слідчого, прокурора, у провадженні яких перебувають кримінальні провадження [4].

Проте, не дивлячись на викладені зміни, практика використання спеціальних знань в процесі розслідування не стала менш актуальною, а навпаки – потребує належного дослідження та внесення відповідних криміналістичних рекомендацій.

Зокрема, на думку Капітанчука Л.Ю., потребує розгляду питання відносно місця та особливостей експертних досліджень при розслідуванні незаконного переправлення осіб через державний кордон України.

Аналіз кримінально-процесуального законодавства свідчить про відсутність визначення терміну «спеціальні знання», однак його наукове та практичне тлумачення у судово-експертній діяльності та кримінальному судочинстві існує.

Експерт повинен володіти спеціальними знаннями у галузі науки, техніки, мистецтва тощо, які необхідні і достатні для того, щоб дати висновок з питань, що виникають під час досудового розслідування та судового розгляду.

Щодо залучення експерта до кримінального провадження, то КПК України дещо конкретизував обсяг прав та обов'язків експерта, визначив коло осіб, які можуть бути залучені як експерти та вимоги до них із посиланням на Закон України «Про судову експертизу». Процесуальне залучення експерта до кримінально-процесуальної діяльності за КПК України здійснюється одразу після внесення інформації про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

У процесі розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон часто виникають питання, які вимагають спеціальних неюрідичних знань.

Процесуальними формами використання спеціальних знань є: безпосереднє використання їх слідчим, прокурором (у тому числі криміналістом) і складом суду при виконанні своїх процесуальних функцій збирання, дослідження та оцінки доказів; участь спеціалістів при проведенні слідчих дій (ст. 71 КПК України); призначення і проведення судових експертиз (ст. ст. 69, 101, 242 КПК України) [4].

Найбільш розповсюдженою формою застосування / використання спеціальних знань як джерела доказу, що надає значно ширших можливостей застосування у доказуванні, є інститут судової експертизи.

Проблема проведення криміналістичних експертиз у досліджуваній предметній галузі пов'язана насамперед з відсутністю науково відпрацьованих і апробованих методик їх проведення.

Використання спеціальних знань у провадженнях про незаконне переправлення осіб через державний кордон, обумовлене, перш за все, особливостями злочинного посягання – обстановкою, способом та знаряддям вчинення кримінального правопорушення, а також – особою порушника державного кордону, як правило, нелегального мігранта, та особою, яка причетна до переправлення.

А тому виникає об'єктивна потреба в залученні відповідних спеціалістів для надання допомоги при розслідуванні таких злочинів. Також необхідність викликана тим, що під час початкового етапу розслідування виникає ціла низка спеціальних завдань, у вирішенні яких слідчому може надати допомогу лише особа, яка володіє певними вміннями, навичками та методиками техніко-криміналістичного дослідження документів, що дають право на перетинання державного кордону.

В залежності від виду, способу та інших особливостей порушень державного кордону, пов'язаних з незаконним переправленням через нього осіб, виникає необхідність в спеціальних знаннях. Так, при розслідуванні порушень поза пунктами пропуску через державний кордон проводяться трасологічні і дактилоскопічні експертизи.

Враховуючи те, що при переправленні нелегальних мігрантів через державний кордон використовуються підроблені та чужі документи, є потреба в проведенні техніко-криміналістичної експертизи документів і матеріалів.

Про актуальність експертних досліджень паспортних при перетинанні державного кордону свідчить аналіз діяльності ДПС України на західній ділянці державного кордону.

При розслідуванні незаконного переправлення осіб через державний кордон використання можливостей судових експертиз щодо застосування спеціальних знань забезпечується як експертними установами МВС, так і експертною установою Державної прикордонної служби України, який наділений повноваженнями на проведення судової експертизи паспортних документів.

Використання спеціальних знань, зокрема призначення експертизи, при розслідуванні незаконного переправлення осіб через державний кордон носить особливості як процесуального, так і тактичного характеру.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. – 1996, №30.
2. Про державний кордон України. Закон України від 04.11.1991 №1777-ХІІ (Редакція станом на 11.08.2013).
3. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001, редакція від 31.10.2014 Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг.

ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. – 5-те вид., допов. – Х.: Право, 2013. – Т. 2: Особлива частина / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін.. – 2013. – 1040 с.

4. Кримінально-процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – К.: Юстініан, 2012. – 1224 с.

Ваканич О.В.

ГЕНЕЗИС СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Необхідність застосування у кримінальному процесі наукових, технічних та інших знань пов'язана з тим, що розслідування кримінального правопорушення є складним процесом пізнання об'єктивної дійсності. Тому, пізнання події кримінального правопорушення та правопорушника, який його вчинив, вимагає від прокурора, слідчого та інших учасників кримінального процесу застосування різноманітних спеціальних знань та навичок з певних видів діяльності.

Науково-технічний прогрес сприяє більш широкому застосуванню його досягнень у правоохоронній діяльності. Запровадження у кримінально-процесуальній діяльності наукових досягнень повинно переслідувати не лише мету підвищення ефективності роботи прокурорів, слідчих, експертів, суддів, що до встановлення істини у кримінальному провадженні, воно також сприятиме дотриманню принципу об'єктивності під час досудового та судового розслідування.

Кримінально-процесуальний закон вимагає встановлення не тільки істинних, достовірних знань про обставини вчинення кримінального правопорушення. Вважається, що достовірні знання – це істинні знання, які науково обґрунтовані (доказані). Саме доказування є обов'язковою складовою процесу пізнання кримінального правопорушення у провадженні. Цей процес – багатогранний і потребує цілого спектру наукових і технічних спеціальних знань для встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні.

Останній висновок спонукає більш конкретно зупинитися на понятті «спеціальні знання» та правовому забезпеченні їх застосування на досудовому розслідуванні.

Термін «спеціальні знання» застосовується переважно в юриспруденції, зокрема у кримінально-процесуальному законодавстві. Спеціальні знання у кримінальному судочинстві почали використовувати давно.

Історія становлення та застосування спеціальних знань тісно пов'язана з такими чинниками:

- розвитком загальнотеоретичних знань;
- виникненням і розвитком на основі загальнотеоретичних знань криміналістичних, судово-медичних та інших прикладних (спеціальних) знань;
- залученням спеціалістів до процесу розслідування кримінальних